

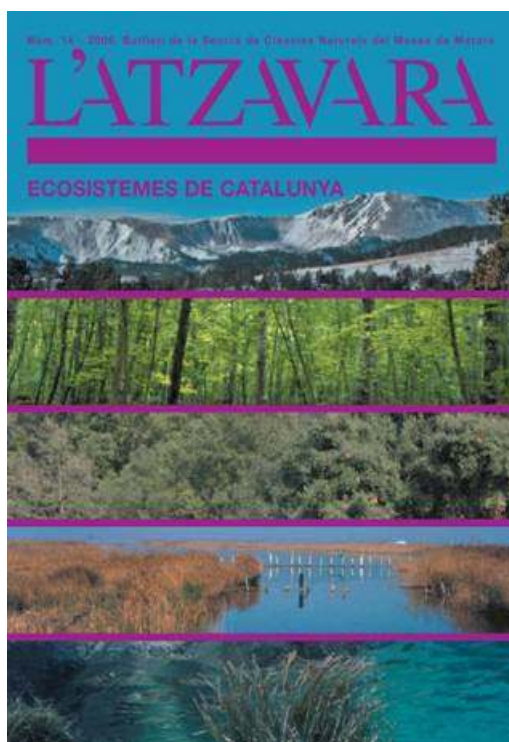
***L'atzavara* o la difusió de la ciència des del Maresme**

Jordi Corbera

Secció de Ciències Naturals

Museu de Mataró

corbera@sct.ictnet.es

PROCÉS HISTÒRIC

L'Atzavara és la revista de divulgació científica de la Secció de Ciències Naturals del Museu de Mataró que edita el Patronat Municipal de Cultura de l'Ajuntament de Mataró. La Secció de Ciències Naturals està formada per un grup de biòlegs i naturalistes de la

comarca del Maresme interessats en l'estudi i la difusió del patrimoni natural de la comarca.

L'Atzavara inicia la seva publicació el 1979 prenent com a motiu l'exposició de l'esquelet d'un rorqual comú que havia aparegut mort a les aigües de Mataró un parell d'anys abans i a partir del qual es va muntar una exposició sobre els cetacis a la Mediterrània. Els primers números no tenen una periodicitat constant i la seva estructura és la d'un butlletí on al costat d'articles de fons es publiquen també les activitats que porta a terme la Secció. A partir, però, del quart volum que es publica el 1982, tots els articles tracten diferents aspectes d'una mateixa temàtica i els següents números són tots monogràfics (taula 1). El 1987, amb la publicació del volum 5, es dissenya una nova capçalera que es manté actualment. Després d'un llarg període sense aparèixer, el 1995 es pren el compromís d'editar un volum cada dos anys. A partir d'aquest moment els números que es publiquen són el fruit d'un seminari que s'organitza al voltant d'una temàtica d'actualitat (figura 1). Cada xerrada del seminari es converteix en un article; també s'inclouen altres articles que complementen diferents aspectes del tema central. A partir de 1999, s'introdueix el color a la revista. Aquest fet es creu que és una evolució necessària, ja que cada cop la revista arriba a un públic més ampli i el fet de publicar en color pot afavorir la seva difusió.

TAULA 1

*Característiques dels quinze números publicats de la revista L'Atzavara
amb indicació dels títols dels números monogràfics i dels canvis més rellevants de la seva història*

<i>Any</i>	<i>Vol.</i>	<i>Pàg.</i>	<i>Articles</i>	<i>Observacions</i>	
1979	1	12	3		
1979	2	19	4		
1981	3	59	5		
1982	4	55	10	L'agricultura del Maresme	
1987	5	62	10	Els aiguamolls de la Tordera	Nova capçalera
1995	6	50	8	El litoral del Maresme	Inici de la periodicitat biennal
1997	7	66	9	Dinàmica i percepció del paisatge	
1999	8	78	9	Viatge al fons del mar: El Maresme de 0 a -50 m	Inici de l'edició en color
2001	9	78	11	La conservació de la biodiversitat	Inici de la periodicitat anual
2002	10	86	10	L'alguer de Mataró	

2003	11	119	11	Rieres, rius i riberes
2004	12	91	9	Ecologia urbana i sostenibilitat
2005	13	102	8	L'Antàrtida, molt més que gel
2006	14	110	8	Ecosistemes de Catalunya
2007	15	198	18	Homenatge a Pere Montserrat
		1.185	133	

FIGURA 1. Diagrama del procés d'edició d'un dels números de la revista *L'Atzavara*.

El 2002 es presenta la cartografia de l'alguer de Mataró en el marc del projecte de seguiment de l'esmentat alguer, en al qual participen un gran nombre d'entitats i entre aquestes, la Secció de Ciències Naturals, que té el compromís de la difusió del projecte. Per aquest motiu la Secció decideix editar un volum especial dedicat a aquest ecosistema singular i mostrar la seva cartografia. El suport rebut per part dels diferents estaments de l'Ajuntament i en especial de la direcció del Museu anima la Secció de Ciències a proposar l'edició d'un volum anual, que apareix ja l'any següent i que es manté actualment.

PROCEDÈNCIA DELS AUTORS

Tot i que en els primers números la majoria dels autors eren membres de la Secció, ben aviat comença la participació de membres de diferents centres de recerca del país (figura 2). A partir del volum 5 s'inicia la participació d'autors de diferents universitats i en el següent, d'investigadors del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC). Aquest fet es deu a l'interès dels membres de la Secció per difondre a un públic ampli la recerca que es fa a Catalunya i a més a fer-ho de primera mà. Aquesta participació s'ha mantingut en tots els números. En conjunt els autors que pertanyen a diferents universitats són un 23 % i al CSIC un 12 % (percentatges calculats prenent com a base la filiació del primer autor).

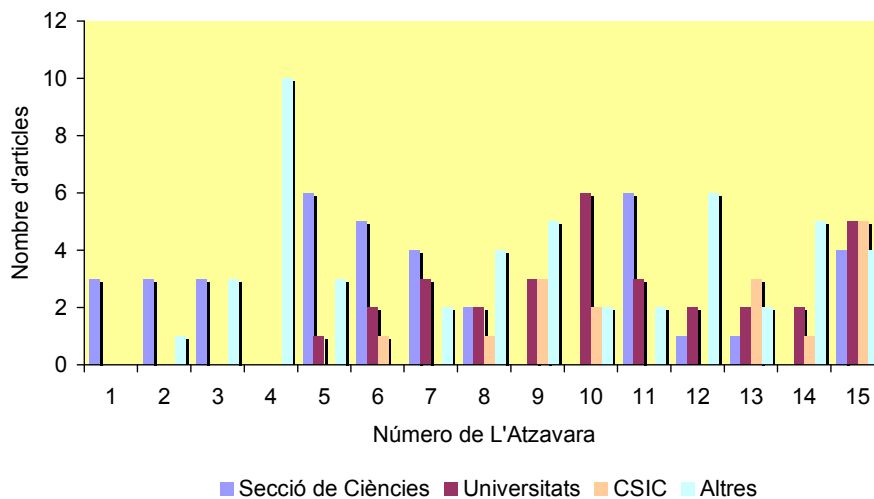

FIGURA 2. Filiació del primer autor dels articles publicats en els quinze números de la revista *L'Atzavara*.

TEMÀTICA DELS ARTICLES

En el conjunt dels quinze números s'han publicat un total de 133 articles en 1.185 pàgines (taula 1), cosa que fa una mitjana de 8,9 pàgines per article. Una mitjana que supera les 11 pàgines en els darrers tres números. Aquest fet es deu que sovint els treballs

publicats són articles de revisió.

Malgrat que, com ja hem comentat, la majoria dels números publicats són de caire monogràfic, les temàtiques tractades són força àmplies i sovint des de punts de vista molt diferents, fins i tot dintre d'un mateix volum. Un 17,5 % d'articles tracten temes de fauna mentre que un 15,8 % ho fan d'ecologia i un 15,0 % de conservació i sostenibilitat, però també són tractats amb freqüència temes com la flora, la geologia, la biodiversitat, els espais naturals, etc. (figura 3).

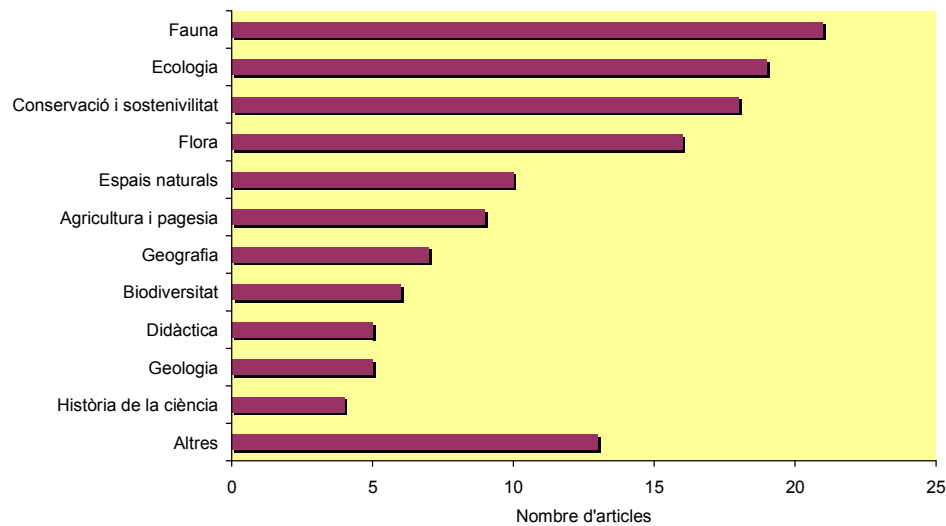

FIGURA 3. Distribució del nombre d'articles en funció de la temàtica tractada.

En algunes ocasions el seminari s'organitza al voltant del projecte de recerca que en aquells moments porten a terme els membres de la Secció i en aquests casos es presenten els resultats obtinguts. És el cas, per exemple, de *Dinàmica i percepció del paisatge* (vol. 7) o *Rieres, rius i riberes* (vol. 11). En altres ocasions la temàtica tractada depassa clarament l'àmbit comarcal com pot ser *La conservació de la biodiversitat* (vol. 9) o *L'Antàrtida, molt més que gel* (vol. 13).

DIFUSIÓ DE LA PUBLICACIÓ

Des de la publicació del primer volum, la difusió de la revista ha estat un objectiu prioritari dels membres de la Secció. El fet de convidar a participar en els articles membres de diferents centres de recerca ha estat una manera eficaç de donar a conèixer la revista, però el pas decisiu ha estat la seva distribució a través d'Internet. Coincidint amb la presentació del volum 15e, el juny de 2007 es va donar a conèixer el nou web de la revista (<http://www.scn-mm.cat/atzavara>). En aquells moments, tots els articles publicats a partir del volum 8è van estar disponibles en accés obert (en format PDF). Al mateix temps el Patronat Municipal de Cultura va signar un conveni amb el [portal RACO](#) (Revistes Catalanes amb Accés Obert) per tal que tots els arxius de *L'Atzavara* estiguessin també inclosos en aquest dipòsit. Alhora, RACO es va fer càrrec de la digitalització dels números anteriors dels quals no es disposava de versió electrònica i és a partir del 31 de desembre de 2007 que tots els articles publicats a *L'Atzavara* estan disponibles tant al web de la revista com al de RACO.

Aquest fet ha donat una difusió als continguts de la revista fins al moment impensable. Segons les estadístiques que proporciona el web de Pangea, el servidor del qual depèn el web de *L'Atzavara*, els tres articles que han estat baixats més cops durant el darrer trimestre de 2007 ho han estat més de mil vegades (taula 2).

La difusió a través d'Internet supera amb escreix qualsevol possibilitat de difusió per mitjà del paper imprès i, tot i que creiem amb la necessitat de l'edició també amb aquest mitjà, demostra amb claredat la importància de la difusió electrònica amb accés obert per a publicacions com *L'Atzavara* que no tenen una finalitat comercial.

Una altra forma de difusió és la feta per tercers. Aquest és el cas del Banc de Dades de Biodiversitat de Catalunya, que inclou les cites de flora publicades a la revista i també dels diferents autors que en els seus articles fan referència a treballs publicats de *L'Atzavara*. En aquest sentit, alguns dels articles publicats a *L'Atzavara* han estat citats en revistes incloses en el Science Citation Index i això, encara que no és de cap de les maneres un objectiu de la revista, diu molt de la qualitat dels treballs que s'hi publiquen.

TAULA 2

Els deu articles de L'Atzavara més baixats durant el darrer trimestre de 2007 segons el web de Pangea (N: nombre de baixades durant el període)

N	Article
527	Carrillo, E. – 2006. Ecosistemes d'alta muntanya: prats alpins i boscos de pi negre. <i>L'Atzavara</i> , 14: 5-16
328	Montserrat Recoder, P. – 2007. Una mirada de botànic i ecològ a les muntanyes del Maresme. <i>L'Atzavara</i> , 15: 115-132
230	Guardiola, M., M. Jover i C. Gutiérrez. – 2007. Compendi d'addicions a la “Flora de la cordillera litoral catalana (porción comprendida entre los ríos Besós y Tordera)” de Pere Montserrat. <i>L'Atzavara</i> , 15: 147-164
24	Corbera, J. i Garcia-Rubies, A. – 1999. Els peixos dels fons sorrencs litorals. Una aproximació ecològica. <i>L'Atzavara</i> , 8: 45-59.
13	Cipriano, X. i Cipriano, J. – 2004. L'ús actual de l'energia solar. Aplicacions als edificis. <i>L'Atzavara</i> , 12: 51-60.
12	Arntz, W.E., Orejas, C. i Gili, J.M. – 2005. L'Antàrtida; un continent únic. <i>L'Atzavara</i> , 13: 5-24
46	Altaba, C.R. – 2001. Conceptes generals de biodiversitat. <i>L'Atzavara</i> , 9: 5-14
29	Ballesteros, E. i Zabala, M. – 1999. El bentos sobre substrat rocós a la Mediterrània. <i>L'Atzavara</i> , 8: 17-31.
59	Benito Alonso, J.L. – 2007. Pedro Montserrat: 60 años de estudios sobre la flora del Parque Nacional de Ordesa y Monte Perdido (Pirineo central aragonés). <i>L'Atzavara</i> , 15: 17-27
54	Pérez Prieto, D. i N. Nualart. – 2007. Flora i vegetació d'interès del torrent Gran d'Abrera (Baix Llobregat, Catalunya). <i>L'Atzavara</i> , 15: 101-113